

INFORMATIKA

Mr. Mokré tričko, počítač a matematika

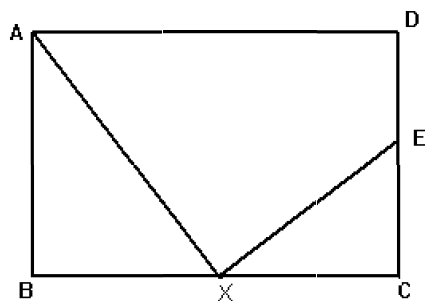
VÁCLAV ZEMEK

Gymnázium Prachatice

V městě M, na gymnáziu G se dne D konala soutěž „Mr. Mokré tričko 2006“. Soutěž připravila PK TV ve spolupráci s PK MA (pro neučitelskou veřejnost: předmětové komise tělesné výchovy a matematiky). Propozice byly na nástěnce již týden před soutěží:

Závodní dráha má tvar obdélníku (viz obr. 1), strana AB měří 40 m, BC má délku 60 m. Závodník doskáká po jedné noze z bodu A na stano-višťě partnera v bodě X na straně BC . Ten bude vybaven litrovou lahví vody a polije původně suché tričko závodníka. Závodník pak doskáká po druhé noze do cíle E , který bude umístěn na straně CD . Místo cíle bude na doporučení vedoucího PK MA odtajněno až 10 minut před startem, neboť má vliv na celkovou dráhu závodníka. Účastníci mohou při přípravě vyu-žívat pomoci kamarádů (realizačních týmů) i veškeré výpočetní techniky ve škole dostupné. V samotném závodě však musí místo X před startem určit pouze partner závodníka, tzv. „polejvák“ a zapsat jej do protokolu. Proškolený pedagog bude kontrolovat, zda tričko je před startem řádně suché a v cíli naopak dostatečně mokré. O pořadí nebude rozhodovat, zda mokré tričko závodníku sluší, ale pouze čas, za který urazí dráhu AXE .

Bylo zřejmé, že nejen svalstvo, vytrvalost a vůle závodníka, ale také inteligence polejváka má vliv na výsledný čas. Přesto někteří soutěžící rezignovali na výpočty a polejvák si místo měl vybrat podle svého uvážení. Většina dvojic se však na den D vzorně připravila. Provedla předběžné výpočty, využila počítačové programy, na soutěž přišla s notebooky nese-nými proklatě nízko u pasu. Místo cíle E bylo konečně oznámeno. Byl jím

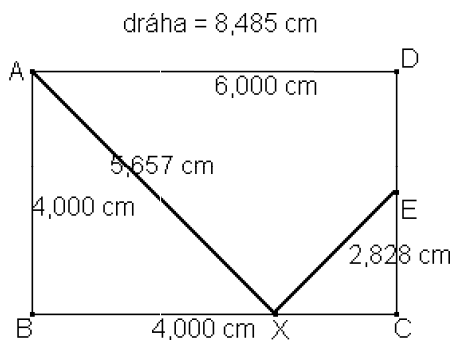

Obr. 1

střed úsečky CD na plánu závodiště. Zaznamenejme, co nám členové realizačních týmů zodpovědní za výpočty řekli bezprostředně po závodu.

Jirka K. byl stručný: „My jsme žádné výpočty nedělali. Myslíme si, že náš borec stejně všechny převálcoval.“

Roman S. měl na roli výpočtů podobný názor: „V matematice si také nelibujeme, ale Pythagorovu větu tu zase umíme. Zvolili jsme stanoviště ve středu strany BC a sečetli délky dvou přepon, vyšlo nám 86,1 m, což je v pohodě. Náš cit nám pravil, že soupeři nějakými výpočty zase tolik metrů neušetří. Raději jsme se věnovali technice skákání.“

Obr. 2

Karel L. v matematice sice nevynikal, ale s pomocí počítače si s problémem uměl poradit: „Pomohl nám notebook. Podívejte se. Nakreslili jsme plán v měřítku 1 : 1000 v Cabri geometrii (obr. 2). Tento program umí určit délku úseček. Ve středu úsečky CD jsme umístili bod E . Bodem X

jsme pohybovali po úsečce BC a sledovali výslednou dráhu. Tak jsme odhalili místo, ve kterém je dráha minimální. Bylo to v místě vzdálené 40 m od bodu B , minimální dráha vychází 84,85 m.“

Pavel Q. před závodem vše důkladně připravil: „My jsme si vše propočítali už před závodem a přinesli jsme si jenom tabulku. Jestliže označíme p vzdálenost cíle od bodu C a x vzdálenost bodu X od bodu B , vychází podle Pythagorovy věty vzorec pro vzdálenost:

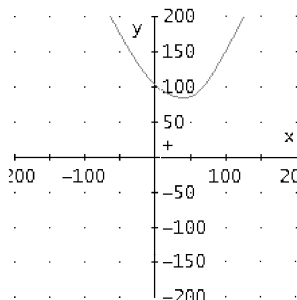
$$d = \sqrt{x^2 + 1500} + \sqrt{(60 - x)^2 + p^2}$$

Pro výpočet dráhy jsme sestavili tabulku v Excelu po 5 metrech, ze které jsme přečetli ideální místo i výslednou minimální dráhu. Cíl byl zvolen tak výhodně, že jsme nemuseli ani zaokrouhlovat.“

vzdálenost BX	dráha závodníka pro různé vzdál. cíle E od bodu C								
	0	5	10	15	20	25	30	35	40
0	100,0	100,2	100,8	101,8	103,2	105,0	107,1	109,5	112,1
5	95,3	95,5	96,2	97,3	98,8	100,7	103,0	105,5	108,3
10	91,2	91,5	92,2	93,4	95,1	97,1	99,5	102,3	105,3
15	87,7	88,0	88,8	90,2	92,0	94,2	96,8	99,7	102,9
20	84,7	85,0	86,0	87,4	89,4	91,9	94,7	97,9	101,3
25	82,2	82,5	83,6	85,2	87,5	90,2	93,3	96,7	100,3
30	80,0	80,4	81,6	83,5	86,1	89,1	92,4	96,1	100,0
35	78,2	78,6	80,1	82,3	85,2	88,5	92,2	96,2	100,3
40	76,6	77,2	78,9	81,6	84,9	88,6	92,6	96,9	100,3
45	75,2	76,0	78,2	81,4	85,2	89,4	93,7	98,3	102,9
50	74,0	75,2	78,2	82,1	86,4	91,0	95,7	100,4	105,3
55	73,0	75,1	79,2	83,8	88,6	93,5	98,4	103,4	108,3
60	72,1	77,1	82,1	87,1	92,1	97,1	102,1	107,1	112,1

Matěj N. je dobrý v matematice a umí i na počítači: „Na našem počítači máme nainstalovaný program Derive. Dráhu jsme počítali podle vzorce. Z grafu bylo vidět, jak to přibližně vypadá, ale ještě jsme stačili pomocí derivace určit přesně minimum funkce i celkovou minimální dráhu (obr. 3). Náš borec měl ideální podmínky, škoda, že ho rozbolel kyčel. Podívejte se alespoň na ty překrásné výpočty“.

$$f(x) := \sqrt{x^2 + 1600} + \sqrt{(60 - x)^2 + 400}$$

$$\frac{x \cdot \sqrt{x^2 - 120 \cdot x + 4000} + (x - 60) \cdot \sqrt{x^2 + 1600}}{\sqrt{x^2 + 1600} \cdot \sqrt{x^2 - 120 \cdot x + 4000}} = 0$$

$$x = 40$$

$$f(40) = 60 \cdot \sqrt{2}$$

$$84.85281374$$

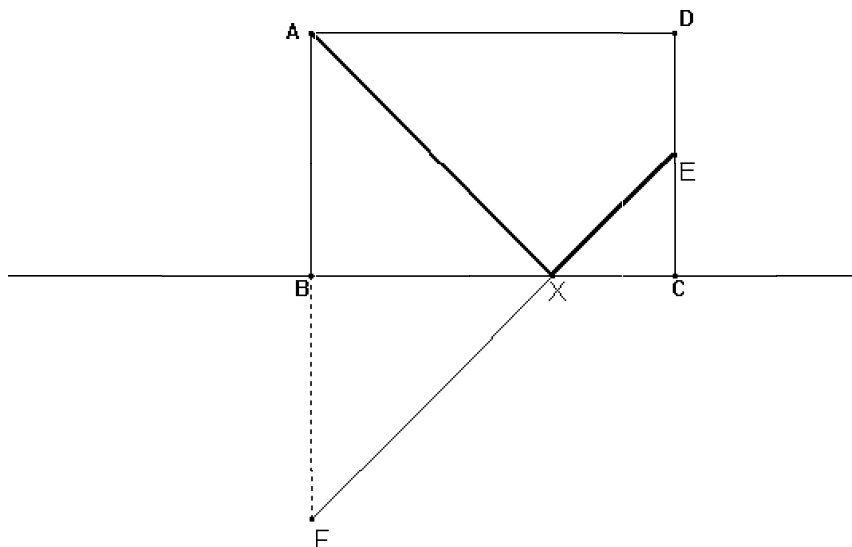
Obr. 3

Jakub K. vsadil na klasické pomůcky: „Vystačili jsme s rýsovacími pomůckami. Vše jsme již připravili doma. Narýsovali jsme v měřítku plánků hřiště. Sestrojili obraz bodu A v osové souměrnosti s osou BC . Bod E jsme doplnili podle hlášení před startem. Je jasné, že součet délek $AX + XE = FX + XE$. Součet na pravé straně rovnosti je ale podle trojúhelníkové nerovnosti nejmenší, když bod X leží na úsečce FE . Bod X jsme tedy určili jako průsečík úsečky AE s úsečkou BC (obr. 4). Dráha je potom rovna délce úsečky FE . Nebudete tomu věřit, ale stanoviště polejváka jsme změřili úplně správně – 40 metrů od bodu B .“

David E. dal klasickým metodám moderní formu: „Vyřešili jsme to podobně jako tým Jakuba, ale měření trojúhelníkem nám nepřipadalo dost přesné. Obrázek jsme narýsovali v Cabri a program nám souřadnice polejváka přesně určil.“

Zdeněk Ž. vystačil se základními matematickými poznatky: „S rýsovacími pomůckami ani s notebookem jsme se na stadion netahali, nám stačila

kalkulačka. Metodu jsme měli obdobnou, vycházela z osové souměrnosti. Ale chytře jsme si připravili výpočet vzdáleností doma. Trojúhelníky ABX a ECX jsou podobné, to vám snad nemusím vysvětlovat, a proto musíme rozdělit stranu BC v poměru délek stran AB a EC , to jest $2 : 1$. Takže nám vyšlo 40 m i bez notebooku. Kalkulačku jsme pak využili jen k tomu, abychom mohli říci našemu borci, kolik metrů musí naskákat.“

Obr. 4

Adam B. si libuje v analytické geometrii: „Kdybychom věděli, že cíl bude ve středu strany CD , mohli jsme si doma výpočty ušetřit. Vyřešili jsme to jako kamarádi pomocí osové souměrnosti, ale analyticky. Zvolili jsme soustavu souřadnic s počátkem v bodě B , osou x v přímce BC a osu y v přímce BA . Souřadnice bodů potom vychází takto: $A[0; 40]$, jeho obraz $F[0; -40]$. Stanoviště cíle jsme určili v bodě $E[60; p]$. Rovnici přímky FE jsme lehce zvládli, to máme naučené:

$$(p + 40)x - 60y - 2400 = 0.$$

Na startu jsme jen dosadili $p = 20$ a měli jsme rovnici přímky FE hotovou:

$$60x - 60y - 2400 = 0.$$

Pro $y = 0$ vychází $x = 40$. To nám stačilo, abychom věděli, kam se s vodou posadit.“

Franta G. spojil matematické schopnosti s úvahou sportovce: „Divíme se, že nikoho dalšího nenapadlo, že „není noha jako noha“. Nezáleží na tom, zda je nejkratší dráha, ale zda je nejkratší čas. Zjistili jsme rychlost skákání našeho závodníka pro každou nohu zvlášť a určili celkový čas jako funkci vzdálenosti x pro případ, že začne rychlejší nohou i pomalejší nohou. Pomocí programu Derive bylo hračkou zjistit minimum funkcí a vybrat optimální strategii. Polejvák čekal na metě 46 m a očekávali jsme čas 47 s (obr. 5). Bohužel voda v lahvi našemu počítačovému expertu chyběla a než ji sehnal, uběhla nejméně minuta. Ale strategii jsme měli nejlepší, můžete se podívat.“

$$\begin{aligned} t(x) &:= \frac{\sqrt{(x^2 + 1600)}}{2} + \frac{\sqrt{((60 - x)^2 + 400)}}{1.5} \\ \frac{3 \cdot x \cdot \sqrt{(x^2 - 120 \cdot x + 4000)} + 4 \cdot (x - 60) \cdot \sqrt{(x^2 + 1600)}}{6 \cdot \sqrt{(x^2 + 1600)} \cdot \sqrt{(x^2 - 120 \cdot x + 4000)}} &= 0 \\ x &= 46.22760834 \\ t(46.22760834) & \\ 46.754338 & \\ t(x) &:= \frac{\sqrt{(x^2 + 1600)}}{1.5} + \frac{\sqrt{((60 - x)^2 + 400)}}{2} \\ \frac{4 \cdot x \cdot \sqrt{(x^2 - 120 \cdot x + 4000)} + 3 \cdot (x - 60) \cdot \sqrt{(x^2 + 1600)}}{6 \cdot \sqrt{(x^2 + 1600)} \cdot \sqrt{(x^2 - 120 \cdot x + 4000)}} &= 0 \\ x &= 31.25181393 \\ t(31.25181393) & \\ 51.35105797 & \end{aligned}$$

Obr. 5

Další účastníky jsme již nestačili vyslechnout, neboť začalo vyhlašování výsledků. Vyhrál to ten borec, jehož kamarádi nic nepočítali. Svalstvo tentokrát slavilo vítězství, ale uvidíme příště. Vždyť budoucnost má jediné matematika a počítače.

L i t e r a t u r a

- [1] *Pomykalová, E.*: Matematika pro gymnázia – Planimetrie, Prometheus 1993, 4. upravené vydání.
- [2] *Vejsada, F. – Talafovus, F.*: Sbírka úloh z matematiky pro gymnasia, SNP, n. p. 1973, 2. vydání.

56. ročník Matematické olympiády – – 2006/2007

Úlohy domácího kola kategorie P

Řešení každého příkladu musí obsahovat podrobný popis použitého algoritmu, zdůvodnění jeho správnosti a diskusi o efektivitě zvoleného řešení (tzn. posouzení časových a paměťových nároků programu).

V úlohách P-I-1, P-I-2 a P-I-3 je třeba k řešení připojit odladěný program zapsaný v jazyce Pascal, C nebo C++. Program se odevzdává v písemné formě (jeho výpis je tedy součástí řešení) i na disketě, aby bylo možné otestovat jeho funkčnost. Slovní popis řešení musí být ovšem jasný a srozumitelný, aniž by bylo nutno nahlédnout do zdrojového textu programu. V úloze P-I-4 je nutnou součástí řešení program pro grafomat.

Řešení úloh domácího kola MO kategorie P vypracujte a odevzdejte nejpozději do 15. 11. 2006. Vzorová řešení úloh naleznete po tomto datu na Internetu na adrese <http://mo.mff.cuni.cz/>. Na stejném místě jsou stále k dispozici veškeré aktuální informace o soutěži a také archiv soutěžních úloh a výsledků minulých ročníků.

P-I-1 Pizza kolem

Marco se rozhodl, že využít své kulinářské i cyklistické dovednosti a založí si firmu pro výrobu a rozvoz pizzy. Firmu plánuje provozovat

tak, že vždy nejdříve bude shromažďovat objednávky a když jich bude dostatek, tak pizzy upeče, sedne na kolo a rozveze je zákazníkům. Protože Marco je lepší cyklista než kuchař, tak zatím ve své nabídce plánuje pouze jeden druh pizzy. Aby se ale odlišil od konkurence, tak přijímá objednávky i na šestinové části pizzy. Lze si u něj objednat například $1/6$, $4/6$ nebo $15/6$ pizzy. Navíc, jako speciální službu zákazníkům, chce Marco pizzy pro každého zákazníka dodat co nejméně rozřezané (aby si zákazník sám mohl rozhodnout, jak si dále pizzu rozdělí). Proto například $4/6$ pizzy chce dodat jako jeden kus příslušné velikosti a $15/6$ chce dodat jako 2 celé pizzy a k nim jednu polovinu pizzy (Marco chce také dodat co nejvíce pizz vcelku, takže uspokojení této objednávky třemi kusy velikosti $5/6$ nepřípadá v úvahu).

Až když Marco všude rozdál letáky propagující jeho novou firmu, tak si uvědomil, že díky jeho speciální službě zákazníkům není jednoduché zkombinovat objednávky tak, aby mu moc kusů pizzy nezbylo. Obrátil se proto na vás, abyste mu napsali program, který by mu s problémem pomohl. Pro začátek by mu stačil program, který na vstupu dostane objednávky a na výstup vypíše, kolik pizz má Marco napéct.

Formát vstupu: Na prvním řádku vstupního souboru `pizza.in` se nachází celé číslo N , $1 \leq N \leq 10\,000$ – počet objednávek. Ve vstupním souboru pak následuje N řádků. Každý řádek popisuje jednu objednávku a obsahuje jedno celé číslo c , $1 \leq c \leq 100$, které je počet objednaných šestin pizzy.

Formát výstupu: Výstupní soubor `pizza.out` bude obsahovat jedno celé číslo p , které značí nejmenší možný počet pizz, které je třeba upéct, aby šlo splnit všechny objednávky a byla dodržena speciální služba zákazníkům.

Příklad 1:

<code>pizza.in</code>	<code>pizza.out</code>
3	2
2	
2	(z jedné pizzy lze například uříznout dva kusy
3	o velikosti $2/6$ a z druhé pizzy se uřízne kus
	velký $3/6$)

Příklad 2:

pizza.in	pizza.out
3	3
4	(kvůli požadavku na dodání co nejméně rozřeza-
5	ných kousků pizzy je třeba pro každou objedná-
3	vku upéct celou pizzu)

P-I-2 Zasypané město

Archeolog Bedřich Hrozný zkoumá nově nalezené zasypané město v poušti. Jako první krok se rozhodl, že pomocí sonaru určí, kolik místností měly všechny domy ve městě dohromady.

Kus pouště, kde město leželo, si Bedřich pokryl čtvercovou sítí o rozměrech $M \times N$. Se sonarem postupně projel všechny řádky takto vytvořené čtvercové sítě a svá měření si zaznamenal. Pro jednoduchost předpokládal, že pod každým polem této sítě se nachází buď kamení, nebo písek. Na základě získaných dat by rád určil, kolik místností (souvislých oblastí písku) v zasypaném městě bylo.

Soutěžní úloha: Na vstupu je dán popis zasypaného města, které si představujeme jako čtvercovou síť o rozměrech $M \times N$. Políčka čtvercové sítě jsou popsána po řádcích od horního ke spodnímu a na jednotlivých řádcích postupně zleva doprava. Bedřich si svá měření zapsal pomocí dvojic čísel, kde první číslo znamená počet políček s pískem a druhé počet políček s kamením. Data získaná ze sonaru tedy tvoří K dvojic nezáporných čísel (p, q) . Dvojice (p, q) reprezentuje, že z následujících $p + q$ políček je prvních p políček tvořeno jen pískem a zbylých q políček je tvořeno kamením. Každý úsek takovýchto $p + q$ políček leží pouze v jednom řádku čtvercové sítě, tj. žádná dvojice (p, q) neodpovídá úseku políček na dvou či více řádcích.

Vášim úkolem je spočítat počet místností v zasypaném městě. Místností se rozumí souvislá oblast písku, která už v žádném směru nejde zvětšit. Dvě políčka čtvercové sítě považujeme za sousední, pokud mají společnou hranu, nikoliv jen vrchol.

Formát vstupu: Na prvním řádku souboru `mesto.in` se nacházejí tři nezáporná čísla M , N a K – počet řádků a sloupců čtvercové sítě města a počet dvojic, které popisují její obsah. Je známo, že M i N jsou menší než

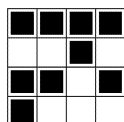
50 000 a že K je menší než 1 000 000 000. Každý z dalších K řádků obsahuje dvě *nezáporná* čísla p a q , kde p je počet políček zasypaných pískem a q je počet políček, pod kterými jsou kameny. Políčka jsou popsána po řádcích od horního řádku sítě, na jednotlivých řádcích zleva doprava. Navíc žádná dvojice (p, q) nepopisuje políčka obsažená na více řádcích.

Pokud se Vám nepodaří vyřešit úlohy s výše popsanými omezeními na M , N a K , předpokládejte, že každé M a N jsou nejvýše 500 a K je nejvýše 100 000.

Formát výstupu: Jediný řádek souboru `mesto.out` by mělo tvořit jediné nezáporné číslo – počet místností v zasypaném městě. Všimněte si, že pokud pod všemi políčky je jen kamení, bude toto číslo rovno nule.

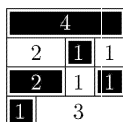
Příklad:

mesto.in	mesto.out
4 4 7	3
0 4	
2 1	
1 0	
0 2	
1 1	
0 1	
3 0	

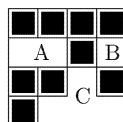

Zasypané město

■ kamení
□ písek

Zasypané město,
jak ho vidí sonar

Místnosti
zasypaného města
označené A, B, C.

P-I-3 Okružní jízda

Ve Stínové Praze je komplikovaný dopravní systém. Tvoří ho křižovatky, navzájem propojené ulicemi, ale na rozdíl od reálné Prahy může do jedné křižovatky vést libovolný počet ulic. Zajisté chápete, že řízení dopravy ve Stínové Praze je velmi složité a často dochází k nehodám. Radní ve Stínové Praze se rozhodli zlepšit dopravní situaci. Nejprve ze všech ulic udělali jednosměrky, a to tak, že do každé křižovatky vchází alespoň jedna

ulice a z každé křižovatky vychází alespoň jedna ulice. Pak navíc na každé křižovatce zakázali jednu možnost odbočení (tedy před touto změnou se křižovatka, do níž vede k ulic a z níž vede ℓ ulic, dala projet $k\ell$ způsoby; nyní je možné ji projet jen $k\ell - 1$ způsoby). Stínoví Pražané si ale začali stěžovat, že se nedokážou dostat z domu do práce či naopak. Aby podobná tvrzení vyvrátili, rozhodli se radní dokázat, že se dá z každé ulice dostat do každé jiné. Dělat to pro každou dvojici ulic zvlášť by bylo pracné, proto chtějí nalézt „okružní jízdu“ – t.j. cyklickou posloupnost ulic takovou, že všechna odbočení v ní jsou povolena, nikde se v ní nejede v protisměru a každá ulice se v ní vyskytuje právě jednou. Všimněte si, že taková posloupnost nemusí existovat: např. pokud existuje křižovatka, do které vede méně ulic, než kolik z ní vychází.

Formát vstupu: Na prvním řádku vstupního souboru `okruh.in` jsou dvě přirozená čísla n a m , udávající počet křižovatek a počet ulic ve Stínové Praze. Křižovatky jsou očíslovány přirozenými čísly od 1 do n . Následujících m řádků popisuje ulice. Na každém z nich je dvojice čísel u a v ($1 \leq u, v \leq n$), znamenající, že z křižovatky u vede jednosměrná ulice do křižovatky v . Mezi dvěma křižovatkami může vést v každém směru nejvýše jedna ulice. Dále následuje n řádků, i -tý z nich popisuje, jaké odbočení je zakázáno na i -té křižovatce. Jsou-li na i -tém řádku čísla u a v ($1 \leq u, v \leq n$), pak jedeme-li po ulici z u do i , nesmíme odbočit do ulice z i do v .

Formát výstupu:

Do výstupního souboru `okruh.out` vypište posloupnost čísel $v_1, v_2, \dots, v_m$ ($1 \leq v_i \leq n$ pro každé i) takovou, že:

- z v_i do v_{i+1} (pro $1 \leq i \leq m$) vede ulice,
- jedeme-li ulicí z v_i do v_{i+1} , je povoleno odbočit do ulice z v_{i+1} do v_{i+2} (pro $1 \leq i \leq m$), a
- každá ulice je použita, tj. existuje-li ulice z u do v , pak existuje i tak, že $v_i = u$ a $v_{i+1} = v$.

Indexy počítáme cyklicky, tj. $v_{m+1} = v_1$ a $v_{m+2} = v_2$. Pokud existuje více takových posloupností, vypište libovolnou z nich. Pokud taková posloupnost neexistuje, vypište řetězec „Okružní jízda neexistuje.“.

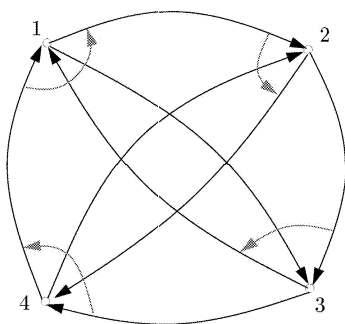
Příklad 1:

<code>okruh.in</code>	<code>okruh.out</code> (jeden ze správných výstupů)
4 8	1 2 3 4 2 4 1 3

```

1 2
2 3
3 1
3 4
1 3
4 2
2 4
4 1
4 2
1 4
2 1
3 1

```


Příklad 2:

okruh.in

```
3 3
```

```
1 2
```

```
2 3
```

```
3 1
```

```
3 2
```

```
1 3
```

```
2 1
```

okruh.out

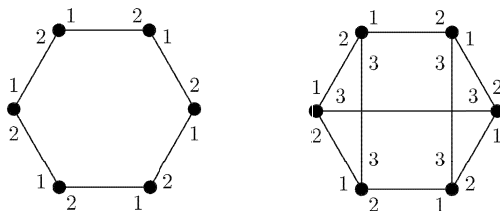
Okružní jízda neexistuje.

P-I-4 Grafomat

Grafem nazveme libovolnou konečnou množinu V vrcholů grafu spolu s množinou E hran, což jsou neuspořádané dvojice vrcholů. Žádné dva vr-

choly nejsou spojeny více hranami, žádná hrana nespojuje vrchol se sebou samým.

K -*graf* budeme říkat takovému grafu, ve kterém s každým vrcholem sousedí právě K hran a konce těchto hran jsou očíslovány přirozenými čísly od 1 do K . Oba konce jedné hrany přitom mohou být očíslovány různě. Pokud budeme hovořit o hranách vycházejících z nějakého vrcholu v , budeme zmiňovat *místní* čísla hran (to jsou čísla konce, kterým je v) a čísla *protějšší* (to jsou ta zbývající). Pro každý vrchol jsou místní čísla všech jeho hran navzájem různá. Následující obrázek ukazuje příklad 2-grafu a 3-grafu:

Ohodnocením grafu nazveme přiřazení prvků nějaké konečné množiny vrcholům grafu – tedy například rozdělení vrcholů na černé a bílé nebo označení vrcholů čísly od 1 do 5.

Grafomat je zařízení pro automatické řešení grafových úloh. Jeho vstupem je libovolný K -graf G spolu s jeho ohodnocením; výstupem je nějaké další ohodnocení téhož grafu. Samotný výpočet je vykonáván *automaty* umístěnými v jednotlivých vrcholech grafu. Každý automat má svou paměť a řídí se programem. Programy všech automatů jsou identické, zatímco paměť má každý automat svoji a mimo to ještě může nahlížet do paměti svých grafových sousedů.

Paměť automatu je tvořena konečným množstvím proměnných, které si můžeme představit jako pascalské proměnné typu interval. Obsahují tedy přirozená čísla v nějakém pevném rozsahu, který nezávisí na velikosti vstupu. Mimo to je také možné používat pole intervalových proměnných, jejichž indexy jsou opět z pevných intervalů. Žádné jiné typy proměnných (neomezeně velká čísla, ukazatele, ...) použít nelze.

Zvláštní roli hrají proměnné x a y . Proměnná x na počátku výpočtu obsahuje vstupní ohodnocení toho vrcholu grafu, ke kterému patří, hodnota proměnné y na konci výpočtu určí výstupní ohodnocení vrcholu. Všechny proměnné s výjimkou proměnné x mají svou počáteční hodnotu pevně určenu. Deklarace proměnných vypadá například takto:

```

var x: 1..5;           {číslo od 1 do 5, na počátku vstup }
    y: 1..5 = 3;       {číslo od 1 do 5, na počátku 3, na konci
                        výstup}
    z: array [1..2] of 3..4 = (3, 4);           {pole dvou čísel}

```

Řídící program automatu si můžeme představit jako pascalský program, v němž si zakážeme používat rekurzi a který bude manipulovat pouze s proměnnými v paměti automatu a případně i automatů sousedních. Na své vlastní proměnné se automat odkazuje jejich jmény, jako by to byly obyčejné pascalské globální proměnné, na proměnné sousedů pak konstrukcí $S[i].p$. Zde i je celočíselný výraz s hodnotou $1 \dots K$, jenž značí, o kolikátého souseda se jedná, tedy místní číslo hrany, kterou je soused připojen; p je jméno libovolné proměnné. Proměnné sousedů je možné pouze číst.

Aby mohl program dávat do souvislostí své hrany s hranami svých sousedů, má k dispozici ještě proměnné $P[1], \dots, P[K]$, které jsou pevně nastaveny tak, že $P[i]$ obsahuje protějščí číslo hrany s místním číslem i . Výraz $S[i].S[P[i]].x$ je tedy totéž jako samotné x . (Pozor, zatímco druhé S je odkaz na proměnnou patřící sousedovi, proměnná P v indexu je opět místní.)

Výpočet grafomatu probíhá v takttech, a to následovně: V nultém taktu se proměnné všech automatů nastaví na počáteční hodnoty a proměnné x na vstupní ohodnocení jednotlivých vrcholů. V každém dalším taktu se pak vždy jednou spustí program každého automatu, přičemž proměnné svých sousedů vidí program ve stavu, v jakém byly na začátku taktu. Ačkoliv tedy jednotlivé automaty běží současně, nemůže se stát, že by jeden četl z proměnné, do které právě druhý zapisuje.

Výpočet pokračuje tak dlouho, dokud v nějakém taktu všechny automaty neprovedou příkaz **stop**. Pak se výpočet zastaví a z proměnných y grafomat přečte výstupní ohodnocení grafu. Pokud příkaz **stop** provedou jen některé automaty, výpočet pokračuje, a to i na těchto automatech. Struktura grafu, jakož i obsah proměnných P zůstává po celou dobu výpočtu konstantní.

Za *časovou složitost* výpočtu budeme považovat počet taktů, které uběhnou do zastavení. Nijak tedy nezávisí na rychlosti programů jednotlivých automatů. Podobně jako u časové složitosti klasických algoritmů nebudeme hledět na multiplikativní konstanty a bude nás zajímat pouze asymptotické chování složitosti, tedy zda je lineární, kvadratická, atd. Pří-

pady, kdy výpočet neskončí, nebudeme připouštět, pro úplnost ale dodejme, že tehdy se nutně musí hodnoty proměnných periodicky opakovat.

Příklad 1:

Je dán 3-graf a v něm vyznačen jeden vrchol v , a to tak, že jeho proměnná x bude inicializována jedničkou, zatímco všem ostatním vrcholům nulou. Napište program pro grafomat, který označí všechny vrcholy z vrcholu v dosažitelné po hranách, a to tak, že jejich proměnná y bude na konci výpočtu rovna jedné, zatímco u nedosažitelných vrcholů bude nulová.

Řešení: Inspirujeme se prohledáváním grafu do šířky. V každém taktu se každý vrchol podívá, zda některý z jeho sousedů je již označen a pokud ano, také se sám označí. Pokud se označení nezmění, vrchol voláním **stop** souhlasí se zastavením. Průběh výpočtu tedy bude vypadat tak, že v i -tém taktu budou označeny ty vrcholy, jejichž vzdálenost od v je menší nebo rovna i . Výpočet zastaví, jakmile se hodnoty proměnných přestanou měnit, tj. po nejvýše N taktech. Proto je časová složitost našeho programu lineární v počtu vrcholů (na rozdíl od klasického průchodu do šířky nezávisí na počtu hran).

Program vypadá následovně:

```
var x: 0..1;           {byl vrchol označen ve vstupu?}
    y: 0..1 = 0;       {je označen teď?}
    prev: 0..1 = 0;    {předchozí stav}
    i: 1..3;
begin
    prev := y;         {zapamatujeme si, jestli už byl
                        označen}
    if x=1 then y := 1; {přeneseme označení ze vstupu}
    for i := 1 to 3 do {podívejme se na všechny sousedy}
        if S[i].y <> 0 then {je-li i-tý soused označen,}
            y := 1;        {označ i sebe sama}
        if y = prev then stop; {pokud se nic nemění, můžeme
                                končit}
    end.
```

Příklad 2:

Mějme 2-graf složený z jediného cyklu sudé délky (tj. z vrcholů očíslovaných $0 \dots N-1$, přičemž vrchol i je spojen hranou označenou 1 s vrcholem

$(i + 1) \bmod N$ a hranou označenou 2 s vrcholem $(i - 1) \bmod N$; příklad takového grafu pro $N = 6$ najdete na obrázku na začátku tohoto textu). V tomto grafu je vyznačen jeden vrchol v . Napište program pro grafomat, který označí vrchol protilehlý k v , tedy vrchol s číslem $(v + N/2) \bmod N$.

Řešení:

Vyšleme „signál“ putující z vrcholu v ve směru jedničkových hran rychlostí 1 vrchol za takt a druhý signál putující stejnou rychlostí opačným směrem. Jakmile nějaký vrchol zjistí, že do něj přišly oba signály, označí se a signály již dál nepředává.

```
var x: 0..1;           {vstupní značka u vrcholu}
    y: 0..1 = 0;       {výstupní značka}
    l, p: 0..1 = 0;    {už tímto vrcholem prošel signál
                        doleva a doprava?}

begin
  if x=1 then          {začínáme posílat}
    begin l := 1; p := 1; end;
  if (S[2].l=1) and (S[1].p=1) then      {signály se v tomto
                                          vrcholu potkaly}

    begin y := 1; stop; end
  else if (S[2].l=1) and (l=0) then l := 1 {předáme signál
                                          doleva}
  else if (S[1].p=1) and (p=0) then p := 1 {předáme signál
                                          doprava}
  else stop;           {nic se neděje=>
                        můžeme končit}

end.
```

Soutěžní úloha:

Napište program pro grafomat, který v zadaném 3-grafu s vyznačenými dvěma vrcholy nalezne nejkratší cestu vedoucí mezi nimi a vyznačí vrcholy ležící na této cestě. Můžete předpokládat, že cesta vždy existuje. Pokud je nejkratších cest více, vyberte si libovolnou z nich.

Vstup bude tvořen proměnnou x , která bude v prvním ze zadaných vrcholů rovna jedné, v druhém dvěma a ve všech ostatních vrcholech nulová.

Výstupem programu bude proměnná y ve vrcholech nejkratší cesty jedničková, jinde nulová.

Pokuste se nalézt takový program, jehož časová složitost bude záviset pouze na délce sestrojené cesty a ne na velikosti celého grafu.